

NAUČNI SKUP:

Instrumentalizacija i politizacija nacionalnih prava: Deklaracija "Svesrpskog sabora" kao kontinuitet velikodržavne politike

ZAKLJUČCI

Zaključci i preporuke s naučnog skupa “Instrumentalizacija i politizacija nacionalnih prava: Deklaracija ‘Svesrpskog sabora’ kao kontinuitet velikodržavne politike”, u organizaciji Univerziteta u Sarajevu – Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, održanog 9. januara 2025. godine u Rektoratu Univerziteta u Sarajevu

Deklaracija o zaštiti nacionalnih i političkih prava i zajedničkoj budućnosti srpskog naroda (Deklaracija “Svesrpskog sabora”) usvojena je 8. juna 2024. godine u Beogradu od strane predsjednika Republike Srbije i predsjednika Republike srpske, predsjednika, potpredsjednika i članova Vlade Republike Srbije i Vlade Republike srpske, predsjednika, potpredsjednika i narodnih poslanika Narodne skupštine Republike Srbije i Narodne skupštine Republike srpske kao i uz blagoslov, molitveno i saborno učešće Njegove svetosti patrijarha srpskog Porfirija i arhijereja i sveštenstva Srpske pravoslavne crkve.

“Svesrpski sabor“, zamišljen kao „naddržavni“ organ za okupljanje srpskih političkih, vjerskih i akademskih predstavnika iz Republike Srbije i bosanskohercegovačkog entiteta Republika srpska, ukazuje na trend centralizacije nacionalne politike izvan institucionalnih okvira države Bosne i Hercegovine. Institucionalizacija koncepta „Srpskog sveta“ usmjerena je na stvaranje homogenog prostora kroz identitarno ujednačavanje, pri čemu ključnu ulogu imaju simbolički, kulturni i obrazovni elementi, kao i sektori energetike i saobraćaja, gdje se kroz institucionalnu i infrastrukturnu povezanost nastoji dodatno homogenizirati prostor Srbije i manjeg bosanskohercegovačkog entiteta Republika srpska. Usvajanjem i implementacijom Deklaracija ovim velikodržavnim ideološkim okvirima pruža institucionalnu podršku, čime se ugrožavaju regionalna stabilnost i proces izgradnje mira te dodatno narušava teritorijalni integritet i suverenitet države Bosne i Hercegovine.

Nakon što je Deklaracija dobila potvrdu u Narodnoj skupštini RS-a (objavljena u “Službenom glasniku RS”, broj 64/24; a prilikom usvajanja Deklaracije, Narodna skupština RS-a donijela je zaključke o obilježavanju 9. januara – kao Dana Republike i njene krsne slave – i 15. februara – kao Dana svesrpske državnosti), usvojen je niz zakonskih, podzakonskih akata, memoranduma i sporazuma kojima se implementira Deklaracija. Neki od njih su: *Zakon o dopuni Zakona o upotrebi zastave, grba i himne RS* (30. 12. 2024. godine Ustavni sud RS-a utvrdio je da ovim zakonom nije povrijeđen vitalni interes bošnjačkog naroda) i *Zakon o izmjenama Zakona o sprovođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika*, ustanovljeni u skladu s Aneksom 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, oba na 11. redovnoj sjednici RS-a, okončanoj 5. 11. 2024. godine; *Zaključak o formiranju Odbora za proslavu Dana RS*, koji je donijela Narodna skupština RS-a 28. 11. 2024. godine; *Pravilnik o Nastavnom planu i programu za osnovni odgoj i obrazovanje*, “Službeni glasnik RS”, broj 77/24; *Pravilnik o sufinansiranju naučnoistraživačkih projekata*, “Službeni glasnik RS”, broj 97/24; *Odluka Vlade RS o saglasnosti na Plan utroška sredstava Ministarstvu rada i boračko-invalidske zaštite RS za period 1.1-30.09.2024. godine, u ukupnom iznosu od 500.000,00 KM za izgradnju i održavanje spomenika, spomen-obilježja i vojničkih grobalja vezanih za antifašističku i oslobodilačku borbu tokom 20-og vijeka i Odbrambeno-otadžbinskog rata Republike Srpske; Mapa puta za unapređenje bilateralne saradnje između Republike Srbije i Republike Srpske u oblasti rudarstva i energetike* (na koju je Vlada RS dala saglasnost 24. 10. 2024. godine, a koja čeka čin potpisivanja); *Memorandum o saradnji u oblasti transfuzijske i transplantativne medicine između Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike srpske i Ministarstva zdravlja Republike Srbije* (na koji je Vlada RS dala saglasnost 26. 9. 2024. godine); *Memorandum o naučno-tehnološkoj saradnji između Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije i Ministarstva za naučnotehnološki razvoj i visoko*

obrazovanje Republike srpske i *Memorandum o saradnji u oblasti visokog obrazovanja između Ministarstva prosvete Republike Srbije i Ministarstva za naučnotehnološki razvoj i visoko obrazovanje Republike srpske* (na koja je Vlada RS dala saglasnost 15. 8. 2024. i 19. 9. 2024. godine); *Sporazum o saradnji između Ministarstva porodice, omladine i sporta Republike srpske i Ministarstva za brigu o porodici i demografiju Republike Srbije* (potpisan u junu 2024. godine); *Memorandum o saradnji MUP-ova Srbije i RS tokom turističke sezone* (potpisan 18. 6. 2024. godine).

Ovo nije konačna lista pravnih akata i dokumenata koji će biti doneseni ili zaključeni s ciljem implementacije Deklaracije. Tako je predviđeno uskoro zaključenje memoranduma u oblasti geoloških istraživanja. Podsjetimo da je 15. 9. 2021. godine Narodna skupština RS-a, istovremeno kada i Narodna skupština Republike Srbije, usvojila *Zakon o zaštiti, očuvanju i upotrebi jezika srpskog naroda i ćiriličnog pisma* („Službeni glasnik RS“, broj 81/22), čija ustavnost nikada nije osporena.

Glede formiranja institucija i tijela, inicirano je formiranje zajednica fakulteta (već postoji Zajednica medicinskih fakulteta), zajedničkih rektorskih kolegija i zajedničkih studijskih programa; uspostavljanje i funkcioniranje zajedničkog Savjeta za starenje i međugeneracijsku saradnju; donesena je odluka o osnivanju *Javne ustanove “Memorijalni centar Republike Srpske”* (“Službeni glasnik RS”, broj 60/24); formiran je *Parlamentarni forum Srbija – Republika Srpska* (koji je zasjedao već dva puta), dok je najavljena revitalizacija energetskog komiteta i sedam potkomiteta.

Uzimajući u obzir prethodno iznesene činjenice, analize i stavove iz izlaganja i diskusija na naučnom skupu, učesnici su u većini postigli saglasnost i donijeli sljedeće

ZAKLJUČKE I PREPORUKE

1. Deklaracija “Svesrpskog sabora” nije ograničena na saradnju bosanskohercegovačkog entiteta Republika srpska i Republike Srbije na oblast kulture i tradicije, kako se to pokušalo predstaviti u javnosti i kako su pogrešno protumačili pojedini predstavnici međunarodne zajednice. Štaviše, Deklaracija prevazilazi okvir Ustavom Bosne i Hercegovine dopuštenih specijalnih paralelnih odnosa, ugrožavajući suverenitet, teritorijalni integritet, međunarodni subjektivitet i političku nezavisnost Bosne i Hercegovine (vrijednosti koje su zaštićene Ustavom Bosne i Hercegovine i garantiraju se isključivo državi, a ne njenim entitetima). Pored toga, ignoriranje ustavnih nadležnosti Bosne i Hercegovine; harmonizacija pravnog obrazovnog, energetskog, građevinskog i svakog drugog sistema, odnosno međusobno ujednačavanje zakonodavstva; administrativna praksa obilježavanja zajedničkih, jednonacionalnih praznika te kontinuirana monoetničacija i pravoslavizacija entiteta Republika srpska predstavljaju kršenje Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i podriva mir i stabilnost Bosne i Hercegovine.
2. Koncept „Srpskog sveta” evoluirao je iz ideološkog narativa u operacionaliziranu strategiju koja, kroz političke, bezbjednosne i kulturne dimenzije, ima za cilj reartikuliranje srpske hegemonije u regiji. Deklaracija “Svesrpskog sabora” predstavlja formalizaciju ovoga koncepta, nastojeći stvoriti „mehku” sferu utjecaja Srbije na prostoru bivše Jugoslavije, pri čemu je bosanskohercegovački entitet Republika srpska centralni element te strategije. Strategija kombinira dva paralelna pristupa: institucionalno slabljenje Bosne i Hercegovine kroz unutrašnje dezintegracijske procese i postepenu integraciju bosanskohercegovačkog entiteta Republika srpska – suprotno nacionalnom i međunarodnom pravu – u političko, pravno, ekonomsko, obrazovno i kulturno tkivo Srbije. Ovaj dvoslojni model reflektira dugoročnu težnju ka uspostavljanju *de facto*, a u po njih povoljnim međunarodnim okolnostima i *de jure*, političke unije.

3. Radnje koje poduzima entitet Republika srpska, a odnose se na isticanje zastave i grba Republike Srbije i intoniranje himne te države; obilježavanje 9. januara kao i afirmacija zajedničkih – nacionalnih – praznika; stavljanje u privilegirani položaj srpskog jezika i ćirilicnog pisma; obilježavanje entiteta kao isključivo etničke države srpskog naroda Bosne i Hercegovine; korištenje termina “zajedničke institucije” za institucije države Bosne i Hercegovine; afirmacija prava entiteta da aktivira nadležnosti države Bosne i Hercegovine unilateralno kao svoje; određivanje sadržaja predmeta Istorija samo i isključivo iz perspektive srpske nacionalističke historijske matrice jeste repriza ponašanja ovog entiteta koje je Ustavni sud Bosne i Hercegovine kroz svoje ranije odluke proglasio neustavnim. Upornost Republike srpske u neustavnom djelovanju i prkošenju Ustavu Bosne i Hercegovine i njenim institucijama ne može se razumjeti nikako drugačije već kao kontinuirano nelojalno postupanje prema državi Bosni i Hercegovini, protiv čega se državne institucije i institucije bosanskohercegovačkog entiteta Federacija Bosne i Hercegovine, a posebno Tužilaštvo i Sud Bosne i Hercegovine, moraju odlučnije i silovitije boriti, procesuirati i sankcionirati.
4. Od usvajanja Deklaracije do danas između institucija (vlada i ministarstava) Republike Srbije i bosanskohercegovačkog entiteta Republika srpska zaključeni su brojni memorandumi i sporazumi u raznovrsnim društvenim oblastima (visoko obrazovanje, naučno-tehnološki razvoj, rudarstvo, energetika, javno zdravlje, demografija, unutrašnji poslovi). S obzirom na to da je sadržaj ovih akata, u cijelosti ili djelomično, u suprotnosti s Ustavom Bosne i Hercegovine, nužno je da ustavobranitelji ispune svoju ustavnu zadaću i pokrenu postupak ocjene njihove ustavnosti. Kontrola ustavnosti trebaju biti podvrgnuti i prethodno zaključeni sporazumi/memorandumi/akti između entiteta RS i države Srbije nakon zaključenja Sporazuma o specijalnim paralelnim odnosima iz 2006. godine. Pored toga, u skladu s ranijom sudskom praksom, nužno je pokrenuti postupak ocjene ustavnosti Deklaracije “Svesrpskog sabora” i Zaključaka koje je povodom usvajanja Deklaracije donijela Narodna skupština Republike srpske, te zatražiti od Ustavnog suda da ih ukine i tako eliminiira iz pravnog poretka Bosne i Hercegovine.
5. Strategija „Srpskog sveta” oslanja se na anticipaciju “povoljnih” geopolitičkih promjena kako bi osigurala prostor za realizaciju dugoročnih teritorijalnih ambicija prema Bosni i Hercegovini. Ovo ukazuje na sofisticiranu i dugoročnu geopolitičku kalkulaciju u kojoj se računa i na dodatan maligni utjecaj Rusije na zapadnom Balkanu, kao i na oslanjanje na savezništva s ultradesničarskim i ultranacionalističkim strankama u Evropi.
6. Bosanskohercegovački politički subjekti trebaju ukazati na sve negativne i štetne implikacije Deklaracije “Svesrpskog sabora”, suprotne nacionalnom i međunarodnom pravu, na državni suverenitet Bosne i Hercegovine i ukupne međudržavne odnose. Svaki razgovor s nosiocima srpske politike obavljati na državnoj, a ne na etničkoj, srpsko-bošnjačkoj razini.
7. Listu otvorenih pitanja s Republikom Srbijom intenzivirati i rješavati kroz međudržavne razgovore – od pitanja međudržavne granice, preko spornih energetskih objekata do saradnje državnih tužilaštava.
8. Bosanskohercegovački državni organi trebaju razviti sveobuhvatnu diplomatsku strategiju koja će međunarodnu zajednicu detaljno informirati o destabilizirajućim implikacijama strategije „Srpskog sveta”. Ovo uključuje korištenje procedura unutar međunarodnih organizacija poput Ujedinjenih nacija, Evropske unije, Vijeća Evrope, NATO-a i OSCE-a za jačanje podrške Bosni i Hercegovini.

9. Međunarodna zajednica, koristeći ustanovljene mehanizme, uključujući i mandat Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu i Vijeća za implementaciju mira, dužna je da, u cilju očuvanja mira i sigurnosti i potpunog provođenja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, proglasi Deklaraciju „Svesrpskog sabora” antidejtonskim, destruktivnim i ništavnim dokumentom, te van snage stavi odluke i zaključke Narodne skupštine i Vlade Republike srpske koji se odnose na predmetnu Deklaraciju.
10. Bosna i Hercegovina je sekularna država koja djeluje na principu vladavine prava i demokratije. Protupravno miješanje Srpske pravoslavne crkve u poslove države i uspostavljanje supremacije Crkve nad svjetovnom vlašću kao i pretenzija Srpske pravoslavne crkve da postane dominantna politička sila koja diktira odnose na Balkanu nije prihvatljiva.
11. Deklaracija, kao i prateći narativi političkih, akademskih, kulturnih i religijskih predstavnika koji je zagovaraju, svjesno artikuliraju revizionistički pristup koji reinterpretira pravne, historijske i političke realnosti, negirajući i relativizirajući utvrđene i presuđene činjenice, posebno genocid u Srebrenici i oko nje jula 1995. godine. Ovo se posebno ogleda kroz institucionalne projekte poput osnivanja JU “Memorijalnog centra Republike Srpske”, kao i rada Republičkog centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica i prilagođavanja obrazovnih programa revizionističkim interpretacijama.
12. Akademska i istraživačka zajednica u Bosni i Hercegovini treba se posvetiti razvoju narativa koji dekonstruiraju revizionističke interpretacije „Srpskog sveta”. To uključuje naučna istraživanja, publikacije i javne kampanje koje afirmiraju pravne, sudske i historijske činjenice.